

## ГОВОР МРЖЊЕ И НЕКЕ СТИЛСКЕ ОСОБЕНОСТИ У ПЈЕСМАМА БАЊАЛУЧКИХ НАВИЈАЧА

Стручни рад

DOI: 10.7251/BPG1601309S

УДК: 316.647:316.77]:796

Јелена Шкрбић\*

**Апстракт:** У раду су анализирани пјесме које изводе навијачи фудбалског клуба „Борац“ из Бањалуке, како бисмо утврдили да ли има елемената говора мржње у њима, као и да би се добио увид у основне стилске одлике ових пјесама и њихову функцију. Истраживање је рађено на корпусу од двадесет пјесама, методом анализе и синтезе. Анализирани су експресивна и конативна функција, јер су најдоминантније у пјесмама навијачке групе „Лешинари“. Посебно је обрађена стилска припадност ових пјесама, те стилске фигуре које су у употреби (најзаступљеније су звучне фигуре, што је и очекивано, када имамо у виду начин извођења ових пјесама – пригодно, на стадиону) . Уз то, веома је битна врста ријечи (посебно када је ријеч о експресивности), а најзаступљенији су глаголи, и то моторни (што је такође важна одлика стила). Мијешање књижевноумјетничког и разговорног стила видљиво је на нивоу цијелог корпуса, али (формално) пјесме ове навијачке групе припадају књижевноумјетничком стилу и служе истицању подршке и припадности клубу. Примјетно је да елементи говора мржње нису посебно изражени у овим пјесмама, па је потребно направити обимније истраживање, које би укључило више пјесама, да би се потпуно расвијетлила ова тематика.

**Кључне ријечи:** језик, говор мржње, пјесме навијача, функционални стил, експресивност, конативност.

### УВОД

Предмет анализе рада су пјесме које се најчешће чују од стране чланова супкултурне заједнице фудбалских навијача – прецизније, навијача бањалучког фудбалског клуба Борац („Лешинара“), те елементи говора мржње у њима. Да би ово било могуће, неопходно је прво дефинисати и појам говора мржње, али и појам супкултуре. Млађен Мандић у чланку „Појам говора мржње и његов упоредно-

\* *Висока школа унутрашњих послова, Универзитет у Бањој Луци; email: lenaskrbic@gmail.com*

правни приказ са посебним освртом на Босну и Херцеговину“ дао је сљедећу дефиницију: „Говор мржње се најопштије може дефинисати као изражавање које садржи поруке мржње или нетрпељивости према некој расној, националној, етничкој, вјерској групи или њеним припадницима. Он се може дефинисати као свака комуникација која омаловажава особу или групу на основу неких карактеристика као што су раса, боја коже, етничка и национална припадност, пол, сексуална оријентација, религија и друге карактеристике. Говор мржње је сваки говор, гест, понашање, писање или приказивање које је забрањено јер не смије да подстиче насиље и предрасуде против заштићеног појединца или групе, или зато што омаловажава и застрашује заштићеног појединца или групу.“ (Мандић, 2014: 98). Придржавајући се оваквог тумачења, а на основу двадесет пјесама које су дате у прилогу, покушаћемо утврдити колико је заправо изражен говор мржње у овој поткултури.<sup>1</sup> Неопходно је нагласити да је ово истраживање рађено на основу само двадесет пјесама, те би за потпун увид у ову проблематику било потребно проучити све пјесме и пароле које „Лешинари“ изводе када бодре свој клуб, да би резултати били потпуно тачни. На основу пјесама представљених у овом раду, уочљиво је како говора мржње заправо има у само једној пјесми.

По Јакобсоновој подјели на шест језичких функција<sup>2</sup>, јасно је да су у пјесмама навијача најзаступљеније експресивна и конативна функција. С обзиром на то да се у пјесмама истичу лични ставови, да су често у првом лицу и да подразумевају јак емотивни набој, као и да су у њима чести узвици (посебно у тзв. скандирању), видљива је та експресивност. С друге стране, и дјеловање на друге је јако важно, па се препознаје и апелативна функција. Наиме, пјесме (тачније, поруке у њима) треба да утичу или на играче или на друге навијаче, па зато постаје сасвим оправдана употреба вокатива, другог лица и императива (који је и најчешћи).

Када је о стилу ријеч, тешко је дефинисати прецизно стил навијачких пјесама. Оне не могу да припадају разговорном стилу, иако у њима проналазимо његове елементе,<sup>3</sup> али не можемо да

1 „Поткултура се увијек јавља у вези са разноврсним групама, социолози овај назив користе за означавање културне особености слојева и статуса. Поткултуру одређује разликовање њених вриједности од вриједности шире или универзалне културе, која се у литератури често назива родитељском или матичном културом.“ (Вејновић, 2014, стр. 29)

2 Јакобсон говори о шест језичких функција – референцијалној (денотативној, когнитивној), експресивној (емотивној), конативној (апелативној), фатичкој, метајезичкој и поетској функцији.

3 Видљив је утицај свакодневног разговорног стила (Видјети, на примјер: Радомир Симић, Јелена Јовановић, *Основи теорије функционалних стилова*, Никшић: Јасен,

тврдимо ни то да припадају књижевноумјетничком стилу, иако по својим формалним одликама то могу. Да би ове пјесме припадале разговорном стилу, недостаје им основна одлика – спонтаност, самим тим што су у питању пјесме. Вулгаризми и жаргонизми ипак могу да се посматрају као стилизација умјетничких творевина, с обзиром на то да се у књижевности могу наћи сва језичка средства. Они, такође, свједоче о припадности групи, што је веома важно за навијаче уопште. Ипак, о стварној умјетничкој вриједности навијачких пјесама неће бити говора у овом раду, а анализа ће бити усмјерена на стил ових пјесама и наглашену експресивност ријечи заступљених у њима.

### ГОВОР МРЖЊЕ У ПЈЕСМАМА „ЛЕШИНАРА“

Навијачи су, заправо, публика на спортским догађајима. Постоје различите врсте публике, али и навијача. У овом раду, под појмом навијача подразумијевамо „фана“ – онога који показује оданост нечему, посебно некој идеји, и то идеју „манифестовану са јаким емоцијама и екстремним залагањем у њен прилог“. (Милосављевић, 2010: 35)<sup>4</sup> С обзиром на то да смо управо због тога изабрали пјесме у којима и јесте основна тема оданост одређеној групи, а не прозивање или ниподоштавање друге, елемената говора мржње има само у посљедњој пјесми (посљедња у прилогу), која је укључена у овај рад због стицања шире слике о навијачким пјесмама.

Након својеврсног описа „Лешинара“ уз поистовјеђивање са тим животињама („Крв и месо желимо, лешинари воле то“), слиједи и очигледан примјер говора мржње према неистомишљеницима и противницима („Сваког ћемо убити, лешеви ће остати“, „Са бањалучког градског моста баћићемо сваког госта“ и „јебо матер, јебо оца ко не воли нашег Борца“). Уочљиво је, међутим, да су у питању пароле, те да директног позивања на насиље нема, а овакве изјаве представљају својеврстан манир којим се служе све навијачке гупе да би „заstraшили“ противника, чиме се наслућује и лудичка функција језика ових пјесама. Ипак, и поред непозивања, ово је, по дефиницији,

---

2002), и то у слободној употреби гласа х (*‘ајде*), затим у сажимању вокала на крају ријечи (ко умјесто као, нпр.). У примјеру ријечи *јебо*, и вулгаризам је примјер утицаја разговорног стила, и то на лексичком плану.

4 Милосављевић наводи и навијаче као посебну категорију публике, али у контексту хулиганизма, што није релевантно за нас, те пише о навијачима као форми политичког активизма, али политичких ставова у корпусу проучавања овог рада нема.

говор мржње.<sup>5</sup> У паузама између пјесама могу да се чују и одређене паролe којима се позива на насиље, али оне морају бити посебно обрађене, с обзиром на то да не припадају категорији пјесама.

### СТИЛСКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ

Када је ријеч о стилу навијачких пјесама, начелно оне припадају књижевноумјетничком стилу. Ипак, њихова функција далеко је од поетске, каква би требало да буде основна функција књижевноумјетничких текстова. Боље је и исправније говорити о емотивној и апелативној функцији, а видљиве су и лексеме (попут жаргонизама и вулгаризама) чији је основни циљ потврдити групну припадност, те се стога не може говорити о умјетничким вриједностима пјесама (јер оне таквих претензија и немају). Ипак, уочљива је употреба стилских фигура, чак и врло успјелих и вриједних исказа.

Најчешће су у употреби алитерације и асонанце, што омогућава изразиту звучност, а заступљене су и аферезе (*'ајде*). Оне омогућавају да рима дође до изражаја, а све заједно веома су важне за ритам, који је изразито битан, јер су ове пјесме првенствено намијењене за пјевање. Са овим фигурама у стварању ритма учествују и анафоре (којих има највише – или се понавља име клуба (*Борац, Борче*), или замјенице којима се он апострофира (*ти, тебе*), али и глаголи којима се исказују очекивања везана за клуб (на примјер, *сањам (...)*), док епифоре нису заступљене. Такође, честе су метонимије и синегдохе (*Европа* значи улазак у лигу, а *барјаци, шалови, дланови* означавају навијаче), хиперболе (*сваки дан ја стојим овде*), да би се заправо истакла оданост клубу. За то служе и понављања, која су честа, али и понављања строфа – што може да се посматра као рефрен.

5 Суштинска пријетња изражавању мишљења са елементима говора мржње јесте у томе што порука која се оваквим изражавањем шаље у јавност има за циљ да изазове одређене негативне посљедице по одређено лице односно групу лица у зависности од његовог/њиховог личног својства или припадности одређеној групи, што се може манифестовати кроз: 1) стварање презира према одређеном лицу или групи; 2) стварање негативног стереотипа према одређеном лицу односно групи; 3) подстицање дискриминације и непријатељства; 4) осуду околине према одређеном лицу или групи; 5) изазивање осјећања несигурности и страха код одређеног лица/или припадника одређене групе; 6) наношење физичких и психичких болова одређеном лицу односно припаднику одређене групе; 7) упућивање пријетњи одређеном лицу односно групи; 8) подстицање и изазивање насиља према одређеном лицу или групи; 9) стварање осјећаја код великог дијела грађана да је такво понашање према одређеном лицу/групи друштвено пожељно и оправдано; 10) изазивање осјећаја код широког круга грађана да ће такво понашање бити толерисано и неће бити предмет правне одговорности (Мандић, 2014).

С обзиром на то да је значење ријечи у овим пјесмама одређено контекстом, њихова експресивност<sup>6</sup> условљена је и ситуацијом у којој се ове пјесме изводе: на стадиону, у маси, гдје је колективно потпуно надређено индивидуалном, а извођење пјесама подсећа на ритуални карактер (зато је било ријечи о фатичкој функцији у пјесмама). „Рјечник је главни извор експресивности“ (Gigo, 1964: 48), а мноштво је ријечи у пјесмама „Лешинара“ чија је основна функција управо преношење поруке о љубави према клубу.

При дефинисању разлике између појмова експресивности и конотативности, закључено је да је „експресивност шира категорија – свака конотација је експресивна, али свака експресивност није конотативна“ (Тошовић, 2004). Конотативност (у ужем смислу) представља компоненту значења језичке јединице, „која употребом у говору допуњава њено објективно значење асоцијативно-сликовитом представом о означеној реалији на основу осмишљавања унутрашње форме номинације, односно обиљежја корелативних са буквалним смислом тропа или фигура говора који су мотивисали преосмишљавање датог израза“ (Лингв. енци. сл. 1990: 236),<sup>7</sup> па ћемо се зато позабавити конотативношћу лексема које су заступљене у пјесмама навијача, а самим тим и њиховом експресивношћу.

Када је ријеч о глаголским облицима, карактеристично је преплитање времена, које треба да служи не само динамичности него и истицању вјерности клубу, односно истицање трајности тог осјећаја („Лешинари *воле те* и за тебе *умријеће*“, „Ништа нас *није сломило*, ништа нас *неће сломити*“, „И *када умрем*, *вољећу* ја *њега*“, „Све док Врбас Бањалуком *тече*, Борац (...) *живјеће*“, „*Волим те, бодрим те*, живот *даћу*, Борче, сада *знај*“, „Твоји су синови са тобом *одрасли*, за тебе *живе*“ (цијела пјесма број 12 обилује сличним примјерима, али само је један наведен). Највише је тзв. моторних глагола (што одговара карактеристикама књижевноумјетничког стила), а то је у складу са основном намјером ових пјесама – изразити љубав клубу и тиму који *игра*. Такви (у којима је изражено конотативно значење) су: *напусте*, *окрене*, *сломило*, *течеш*, *боримо*, *дао*, *носили*, *стајали*, *остаје*, *тече*, *вијоре се*, *бранимо*. Неки од њих су глаголи деструктивних радњи (са значењем агресије) што самим тим подразумева

6 „Лингвистички енциклопедијски рјечник дефинише експресивност као свеукупност семантичко-стилистичких обиљежја јединице језика који јој омогућују да долази у комуникативном чину као средство субјективног изражавања односа говорника према садржају или адресату говора (Лингв. енци. сл. 1990:591)“, преузето из: Тошовић, Б., *Експресивност* (интернет).

7 Према: Тошовић, *Експресивност*, <http://www.rastko.rs/cms/files/books/49c94a2930469>.

конотативно значење, с обзиром на то да служе потпуно другачијој сврси – означавању љубави, а не деструктивности. Такви су глаголи *сломити* и *борити*. Срећемо и глаголе говорења – *ори се*, *бодримо*, *пјевамо*, (*пјесма*) *одјекује*, али и *славимо* може да се посматра као глагол говорења, с обзиром на то да укључује и говорни чин (а зато и постаје глагол са израженом експресивношћу). Синонимија, која такође представља вид експресивности, видљива је у примјеру „волимо, бодримо, славимо“.

У морфолошкој структури, видљиво је да је најчешће прво лице (*био сам*, *није нас сломило*, *мени значе*, *сањам*, *ми смо били одани*, *улазим*, *уносим*), али често је и треће („*Лешинари су те носили*“, „*јер он је светиња и љубав једина*“). Најчешће глаголско вријеме је презент.

Ред ријечи такође носи обиљежје експресивности, с обзиром на то да је веома заступљена инверзија (на примјер, „*љубав си нам једина*“, или када је цијела пјесма у инверзији – пјесма број 2). Придјеви и прилози су, поред глагола, најчешће лексеме којима су изражена осјећања, па су тако „*најљепша*“ младост и „*прва*“ љубав посвећени клубу, и то клубу који „*лудо*“ воле (уочљиво је значење одвајања од реалности, што њихову љубав диже на виши ниво), уз који су „*од таме, до сјаја, од пакла, до раја*“, који је „*више од живота*“ и који бодре и „*без школе, и без посла и без дјевојке*“. Када су именице у питању, можда најјачи израз љубави представља синтагма „*Бог, небо и ти*“ (*ти* је замјеница која означава Борац), чиме је клуб издигнут на ниво који за њих има религија.

## ЗАКЉУЧАК

Формално, пјесме навијача бањалучког клуба Борац припадају књижевноумјетничком стилу. Оне у којима је изражен говор мржње, међутим, не треба посматрати ни као дио маргиналне књижевности.

Најчешће стилске фигуре заступљене у пјесмама у којима се исказује оданост клубу јесу звучне фигуре, што је сасвим разумљиво, када се има у виду чињеница да се ове пјесме првенствено пјевају. Ове пјесме су писане са циљем да изразе оданост клубу и утичу на остале – најчешће да би и они осјећали исто и било дио заједнице, тако да су емотивна и апелативна функција најизраженије. Карактеристично је преплитање времена да би се изразила трајност љубави према клубу, а најчешће су у употреби глаголи кретања и говорења. Прво и треће лице су најзаступљенији, и то у презенту. Именице и прилози, такође, много доприносе експресивној функцији ових пјесамa. Пјесме позајмљују

неке елементе из разговорног стила, али су ти елементи обликовани тако да одговарају намјерама порука у њима (првенствено вулгаризми и жаргонизми). Циљ ових пјесама није само преношење поруке већ и стварање осјећаја заједништва и припадања једној групи.

## ЛИТЕРАТУРА

- Giro, P. (1964). *Stilistika*. Sarajevo: Veselin Masleša.
- Katnić-Bakaršić, M. (1999). *Lingvistička stilistika*. Budapest: Open society institute.
- Milosavljević, B. (2010). *Socijalna psihologija ljudskih grupa*. Banjaluka: Filozofski fakultet Banja Luka.
- Вејновић, Д. (2014). *Насиље и спорт -узроци, посљедице и стратегије превазилажења-*. Бањалука: Европски дефендологија центар.
- Мандић, М. (2014). Појам говора мржње и његов упоредно-правни приказ са посебним освртом на Босну и Херцеговину. *Како превазићи говор мржње...?*, 98-113.
- Радомир Симић, Јелена Јовановић. (2002). *Основи теорије функционалних стилова*. Никшић: Јасен.
- Тошовић, Б. (2004). *Експресивност*. Преузето 27. 2. 2015, са <http://www.rastko.rs/cms/files/books/49c94a2930469>
- Тошовић, Б. (2002). *Функционални стилови*. Београд: Београдска књига.

## HATE SPEECH AND SOME STYLISTIC FEATURES IN CHANTS OF BANJA LUKA FANS

Jelena Škrbić\*

**Abstract:** This paper analyzes the fan chants of the football club "Borac" from Banja Luka in order to see if there are elements of hate speech in them and to gain insight into the basic stylistic features of these chants and their function. The survey was conducted on a corpus of twenty chants using the method of analysis and synthesis. The analysis has been conducted of the expressive and conative function since it is the most dominant in the chants of the fan group "Vultures". Special attention was given to the stylistic affiliation of these chants, as well as figures of speech in use (the most common are sound figures, as expected, having in mind the way of performing these chants - conveniently at the stadium). In addition, it is very important the type of words used (especially when it comes to expressiveness), and the most common are the verbs – the motor ones (which is also an important characteristic of the

---

\* Police College, University of Banja Luka; email: lenaskrbic@gmail.com

style). It is evident the combination of the literary and conversational style at the level of the whole corpus but these fan chants (formally) belong to the literary style and serve to point out the support and commitment to the club. It is noticeable that elements of the hate speech are not specifically expressed in these chants, so it is necessary to do more extensive research, which would include more chants in order to fully elucidate this issue.

**Keywords:** language, hate speech, fan chants, functional style, expressiveness, cognition

### Прилог

1. Република Српска, ле, Борац долази из ње  
За њу бори се и побјеђује  
Борац, Бањалука, ле а ле.

Лешинари воле те и за тебе умријеће.  
'Ајде, дај гол, биће лудило,  
'Ајде, Борче, само дај гол.

2. Кад сви те напусте,  
срећ. а леђа окрене,  
од таме до сјаја,  
од пакла до раја,  
Лешинар је уз тебе...

3. Ништа нас није сломило,  
ништа нас неће сломити.  
Ми ћемо се борити  
и за тебе живјети.  
Љубав си нам једина,  
течеш нам у венама,  
за тебе се боримо,  
јер те лудо волимо.

4. Од малих ногу ја сам био с тобом,  
још к'о дијете теби дао све,  
сву своју љубав и најљепшу младост  
Исток и Борац мени значе све.

Борац је мени више од живота,  
за њега ја бих све што имам дао  
и када умрем вољећу ја њега  
за тебе, Борче, и живот је мало.



5. Када ти је било најтеже,  
ми смо увијек били уз тебе,  
кад су те заборавили сви,  
ми смо били теби одани.

Лешинари су те носили,  
због тебе на киши стајали,  
и нема шта све нисмо радили,  
да би, Борче, био најбољи!

6. У срцу моме је црвено-плави тим  
гдје год да игра ја ћу бити с њим  
јер он је светиња и љубав једина  
која у срцу мом је заувјек.

Борац оле оле, Борац оле оле,  
Борац оле оле оле оле,  
и када прође све у мени остаје  
на цијелом свијету Бог, небо и ти.

7. Све док Врбас Бањалуком тече  
Борац, Борац, Борац живјеће.  
Црвено-плава, то је наша боја  
Борац, Борац, Борац то је љубав моја.

Борац, Борац, Борац, волимо  
Борац, Борац, Борац, бодримо  
Борац, Борац, Борац, волимо  
Борац, Борац, Борац, слаavimo.

Вијоре се заставе, капе, шалови  
Борац, Борац, Борац то смо сви.  
Крајином цијелом нек се пјесма чује  
Борац, Борац, Борац нека одјекује.

8. Напријед Борче бори се  
наша пјесма ори се  
губимо ил' водимо  
само тебе бодримо.

Борац Бањалука ле  
источно је стајање  
права психијатрија  
читав живот навија.

9. Сваки пут стојим овдје срећан због тебе,  
моје срце куца најбрже  
и кад је с тобом увијек пуно је, сваки дан.  
Без школе, и без посла и без дјевојке,  
стара мајка брине за мене,  
а ја и даље срећан због тебе, сваки дан.  
Суботом, са свих страна града долазе,  
Лешинари пјесмом носе те,  
а ти остваруј само побједу, за нас.

10. Ти си мени, Борче, све  
ја не могу без тебе.  
Прва љубав ти си у животу мом,  
бићу увијек са тобом.

Могу проћи године,  
могу и да остарим,  
али тебе, Борче, све док будем жив  
никад да заборавим.

11. Волим те, бодрим те,  
идем на стадион због тебе,  
живот даћу, Борче, сада знај  
побједу нам само дај.

12. Твоји су синови са тобом одрасли, за тебе живе  
Мени су причали да ти си најбољи, да ти се диве  
Све твоје поразе они су памтили  
Све твоје побједице они су славили  
Теби се заклели да ће те вјечно бодрити!

За твоје синове други су небитни и не постоје  
Јер ми смо учени да само живимо за твоје боје  
Све твоје поразе они су памтили  
Све твоје побједице они су славили  
Теби се заклели да ће те вјечно бодрити!

На на на на на на на на на на на  
Да ће те вјечно бодрити!

13. Субота лудило, град се пробудио,  
На Батеру сад су сви, због тебе пијани...  
На на на на на на на на на...

На стадион улазим, барјаке уносим,  
Бубњеви чују се, лудница почиње...  
На на на на на на на на...

Још увијек игра се, борба не престаје,  
Дајте још један гол, три бода носимо...  
На на на на на на на на...

Сљедеће седмице гужва у бусу је,  
Идемо заједно у госте да слаavimo...  
На на на на на на на на...

14. Сви само тебе, Борче, бодримо,  
само теби пјевамо.  
Покажи да можеш, да си најбољи ти,  
И да славу града бранимо.  
Све ове наше луде године  
Свуда тебе пратимо  
До краја живота ти си једини  
И за тебе ми се боримо.  
Барјаци, шалови, дланови,  
Пјесма наша одјекује,  
Бодри те и носи те  
Све до нове побједи

15. Сањам како имам визу  
Сањам побједи у низу  
Сањам ту Европу ја  
Сањам: Борац лига шампиона.  
Јава, добио сам визу  
Јава, побједи у низу  
Јава, играмо са стилем  
Јава, на градском са Астон Вилом.

16. И када црно је  
И кад ти не иде  
Када те оставе  
Сви забораве  
Уз тебе бићу ја  
За тебе навијам.  
Цијели град нек зна  
Да сам ти одан ја,  
Само тебе волим ја  
И никога другога.

17. Ја волим само Борац, за њега само знам  
Црвено-плаве боје све ћу да вам дам.  
У животу моме само један тим  
Бањаука цијела поноси се њим.
18. Само у сну Европа постоји за нас  
Много се пута изгубило, ал' у нама остаје страст.
19. Сви Лешинари из Бањалуке  
Воле свој Борац и пљешћу руке  
На на на на на,  
Борац је шампион.  
Из срца, Борче, ја пјевам теби,  
И гласно вичем све друге јеби.  
Нека ме газе, нека ме туку,  
Ја волим Борац и Бањалуку.
20. Лешинари, то смо ми, навијачи Борчеви  
Крв и месо желимо, лешинари воле то.  
Сваког ћемо убити, лешеви ће остати.  
Борац, то је љубав наша, нема бољег прволигаша  
Јебо матер, јебо оца ко не воли нашег Борца.  
Са бањалучког градског моста бацићемо сваког госта.  
И код куће, и на страни, Борчеви смо хулигани.